

Mirosław Kisiel

Metodyka warsztatu muzycznego formą pracy studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego

---

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (22-23), 352-363

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Metodyka warsztatu muzycznego formą pracy studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego

Edukacja muzyczna pełni wiele funkcji. Stanowi ona element edukacji ogólnej i wspólnie z nią kreuje kulturowy świat znaczeń jednostki¹. Kultura muzyczna człowieka, jest nabywana w drodze niezamierzonych i zamierzonych oddziaływań środowiskowych. Główny ciężar i obowiązek w zakresie edukacji muzycznej spoczywa na placówkach oświatowych, a w przypadku nauczycieli - na pedagogicznych uczelniach wyższych. Od kadry zatrudnionej w przedszkolach i szkołach podstawowych, jej kompetencji, przygotowania zawodowego i realizowanych przez nią programów zależy poziom edukacji muzycznej dzieci. Kwalifikacje muzyczne nauczyciela to zdobyte w trakcie kształcenia akademickiego kompetencje, pozwalające mu rozwinąć wrodzony potencjał artystyczny dziecka i kształtować w nim postawę aktywnego odbiorcy sztuki. Wielość metod i form oddziaływań w zakresie przybliżania dzieciom muzyki artystycznej skłania do inicjowania różnych sposobów przekazywania wiedzy warsztatowej i metodycznej w celu wyposażenia studentów w instrumenty pomocne w przyszłej pracy pedagogicznej i wychowawczej.

Źródła edukacji muzycznej dziecka

Upodobania młodych ludzi do muzyki są czymś naturalnym. Dzieci lubią śpiewać, eksperymentować słowem, poruszać się w rytm muzyki, grać na instrumentach muzycznych, słuchać muzyki. Dla nich muzyka jest językiem uniwersalnym, pełnym i może stanowić najbardziej odpowiedni sposób wyrażania spontaniczności. Źródłem edukacji muzycznej dziecka w wieku wczesnoszkolnym jest jego dom rodzinny i szkoła, a jedynie pośrednio wpływają na nią media oraz środowisko rówieśnicze.

Już od okresu niemowlęstwa u dzieci obserwujemy zafascynowanie dźwiękami. Świadczy o tym fakt, że wśród pierwszych zabawek największym zainteresowaniem cieszą się przeróżne grzechotki, dzwoneczki, płaczące lalki, wszelkie zabawki, z których wydobywa się jakiś dźwięk. Dzieci bardzo chętnie wybijają rytm łyżeczkami uderzając nimi o różne przedmioty, naciskają guzik dzwonka elektrycznego, bawiąc się wymyślnymi przedmiotami naśladową orkiestrę. Wzmacniając

---

¹ M. Suświllo, *Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej*, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2001, s. 7.

obserwowane w środowisku rodzinnym pierwsze zwiastuny zadatków muzycznych przedszkole i szkoła winny przedłużyć je jako jedną z form aktywności muzycznej tj. grę na instrumentach (dźwiękogesty, instrumenty najbliższego otoczenia, instrumenty własnej konstrukcji, instrumenty perkusyjne melodyczne i niemelodyczne). Dzięki tej formie aktywności nauczyciel może skutecznie kształtować wrażliwość młodego człowieka, rozwijać poczucie rytmu oraz umiejętność rozwiązywania wysokości dźwięków. Gra na instrumentach wpływa również na rozwój wyobraźni i inwencji twórczej. Jest ona doskonałym środkiem służącym rozwijaniu sprawności manualnej dziecka. Ponadto zetknięcie się z instrumentem wywołuje u dzieci radość, wzmacnia aktywność, niejednokrotnie - entuzjazm².

Narząd głosowy człowieka służy przede wszystkim mowie. Śpiew natomiast będąc przedłużeniem mowy staje się dodatkowo wyrazem jego przeżyć, uczuć i nastrojów. Ponadto śpiew jako odpowiednio wydobywany głos ludzki stanowi najbardziej naturalną i organiczną oraz powszechną i ogólnie dostępną formę czynnego uprawiania muzyki. W okresie kształcenia wczesnoszkolnego dla dziecka, obdarzonego łatwością naśladowania, mowa dorosłych i śpiew są wzorem. Czyistość intonacyjna, prawidłowo upozowany głos, poprawna dykcja stanowią podstawowe warunki dobrego wpływu nauczyciela na kształcenie głosu i wymowę dziecka. Śpiewający nauczyciel jest nie tylko wychowawcą, lecz jednocześnie żywym instrumentem muzycznym.

Ruch z muzyką i taniec towarzyszy dzieciom w każdej chwili jego życia, stając się spontaniczną formą aktywności i wspólną zabawą. Występuje bez muzyki lub jej towarzyszy. Dzieci uczą się wykorzystania ruchu w miejscu i przestrzeni. Improwizują swobodnie do muzyki, słowa, później uczą się wypełniać ruchem najbliższą przestrzeń, poruszają się w określonym kierunku, naśladować ruch innych, łączyć ruch ze śpiewem, grą na instrumentach lub tworzyć go ze słuchaniem muzyki artystycznej³.

Przygotowanie uczniów do świadomego odbioru muzyki wymaga stałego treningu, opierającego się na kierowaniu ich spostrzeżeniami podczas słuchania oraz zwracania uwagi na najbardziej istotne cechy utworu i zawarte w nim treści muzyczne i pozamuzyczne. Chcąc w pełni zaktywizować młodych słuchaczy i rozbudzić w nich zainteresowanie, należy od jak najwcześniejszych lat rozwijać wyobraźnię i inwencję przez stosowanie zadań inspirujących do wyszukiwania, odbierania, zapamiętywania i przekształcania materiału muzycznego. Pamiętając jednocześnie, że przeżycie muzyki przez dzieci jest tym pełniejsze, im bardziej są one zaangażowane w jej wykonanie i prezentację⁴. Dlatego tak ważnym staje się pro-

² M. Kisiel, *Zabawy muzyczne z wykorzystaniem elementów Carla Orffa i ich znaczenie w edukacji muzycznej dzieci w wieku przedszkolnym*. „Nauczyciel i Szkoła” 2001, nr 1-2, s. 205.

³ K. Stasińska, *120 lekcji muzyki w klasach I-III*. WSiP, Warszawa 1995, s. 18.

⁴ M. Kisiel, *Muzyka czynnikiem stymulującym aktywność językową dzieci w wieku szkolnym*. [W:] *Problemy edukacji lingwistycznej. T 2: Różne aspekty edukacji lingwistycznej dziecka* Red. M. T. Michalewska i M. Kisiel, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001, s. 229.

blem przygotowania studentów kierunku *Pedagogika*, specjalność *Zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i Wychowanie przedszkolne* w zakresie muzyki. W nabywaniu przez nich umiejętności warsztatowych do pracy z dziećmi w obszarze: ruchu i tańca, śpiewu, aktywnego słuchania muzyki, muzykowania na instrumentach oraz aktywności twórczej⁵.

Warsztat muzyczny nauczyciela grup przedszkolnych i klas I-III

Z punktu widzenia dziecka, jego potrzeb i zainteresowań ważne jest aby nauczyciele nauczania zintegrowanego i wychowania przedszkolnego znali specyfikę kształcenia muzycznego (pod względem merytorycznym, metodycznym i warsztatowym), jak również uzyskali swobodę w posługiwaniu się różnymi formami aktywności muzycznej oraz legitymowali się wysoką kulturą muzyczną. Obowiązek przygotowania studentów w tym zakresie z jednej strony spoczywa na nauczycielach akademickich prowadzących zajęcia edukacji artystycznej. Ich niezaprzeczalna autentyczność działania, wsparta osobistym doświadczeniem pedagogicznym, udokumentowanymi publikacjami, poddany weryfikacji w czasie licznych obrad naukowych, powinny stymulować pracę studenta, przyszłego nauczyciela i pedagoga do poszukiwań nowych rozwiązań metodycznych w zakresie edukacji muzycznej oraz dalszego rozwoju artystycznego. Z drugiej strony, ważna jest świadomość samych studentów dotycząca potrzeby samokształcenia w zakresie wychowania muzycznego oraz późniejszego korzystania z gamy środków muzycznego wyrazu w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym oraz uczniami klas I-III.

Interesującym wyda się wprowadzenie do rzeczywistości edukacyjnej atrakcyjnych metod przybliżania dzieciom muzyki takich, jak: *System wychowania muzycznego* Carla Orffa, *Pedagogika zabawy i Aktywne słuchanie muzyki*.

Cechą systemu C. Orffa jest uznanie naturalnych potrzeb dziecka, a więc potrzeby radości, ruchu, twórczego doświadczenia, ekspresji przeżyć. Dydaktyczną konsekwencją tak sformułowanego założenia będzie wyjście od zabawy muzycznej, na którą składa się ruch, gest, taniec, muzyka i słowo. Materiałem do pracy z dziećmi jest folklor słowno-muzyczny, magiczne zaklęcia, powiedzonka, wyliczniki i porzekadła⁶.

W opinii animatorów *Pedagogiki zabawy* nazwa zabawy to ukierunkowanie na pewne skojarzenia: „coś, co jest przyjemne”, „coś, co wyzwala spontaniczne zachowania”, „coś, co daje radość”⁷. Pedagogika zabawy wybiera z repertuaru za-

⁵ M. Kisiel, *Muzyczne kompetencje nauczycieli pedagogiki wczesnoszkolnej a oczekiwania uczniów klas I-III*. [W:] Edukacja wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego. Red. E. Marek, R. Więckowski, Wyd. Piotrkowskie Towarzystwo Naukowe, Piotrków Trybunalski 2000, s. 101.

⁶ U. Smoczyńska-Nachtman, *Muzyka dla dzieci*. WSiP, Warszawa 1992, s. 7.

⁷ Z. Zaorska: *Pedagogika zabawy - metodyka pracy z grupą*. [W:] Wprowadzenie do pedagogiki zabawy. Red. E. Kędzior-Niczyporuk, Wyd. KLANZA, Lublin 2001, s. 18.

baw tradycyjnych, terapeutycznych tylko te, które: zapewniają dobrowolność uczestnictwa; uwzględniając wszystkie poziomy komunikowania (tj. poziom rzeczowy i emocjonalny); uznają pozytywne przeżycia za wartość i unikają rywalizacji; posługują się różnorodnymi środkami wyrazu - czyli umożliwiają przekazanie treści i emocji poprzez oddziaływanie na różne zmysły (poprzez: ruch, gest, dotyk, taniec, dźwięk, malowanie, grę ról, pantomimę - jako gamy środków wyrazu).

Metoda *Aktywnego słuchania muzyki* Batti Stauss ma na celu propagowanie wśród dzieci muzyki klasycznej. W repertuarze znajdują się muzyczne pokazy dzieł z epoki baroku, klasycyzmu, romantyzmu oraz muzyki XX w., znajdują się tam także utwory ludowe. Dzieci w każdym utworze starają się wychwycić najbardziej istotne elementy: harmonię, rytm, melodykę, artykulację, dynamikę i agogikę, do których następnie opracowywano taką formę prezentacji, by utwór był jak najpełniej przyjęty przez słuchaczy. Ponieważ, jak mówi autorka, nie przekażemy radości płynącej z muzyki, jeśli sami jej nie odczuwamy, dlatego też musimy sami przeżyć dzieło muzyczne i stworzyć dzieciom warunki do radosnego i rozumnego odbioru. Dziecko chętnie bawi się muzyką i przy muzyce, a bawiąc się, muzykuje całym sobą. Działanie takie pobudza aktywność wewnętrzną dziecka, co pozwala mu odczuć sacrum dzieła oraz uczestniczyć w misterium jego współtworzenia⁸.

Muzyka w działaniach dydaktyczno-wychowawczych nauczyciela może z łatwością stać się ogniwem wiążącym wszechstronne kształcenie dziecka i wyrażać się jako zintegrowane działanie na różnych płaszczyznach. Twórca pedagog, realizując cele i zadania kształcenia powinien właśnie muzykę i jej formy aktywności wkomponować w proces nabywania przez dzieci poszczególnych kompetencji wyrażonych w umiejętnościach, niezbędnej wiedzy, w kreowaniu cech osobowościowych, które pomogą im odnaleźć się w relacji z ludźmi, przyrodą i wytworami kultury. Podczas realizowanych zajęć kształcenia zintegrowanego muzyka nie powinna być traktowana jedynie, jako ozdobnik czy czas na relaks lub uatrakcyjnienie podawanych treści. Powinna natomiast wystąpić jako samodzielna edukacja gdzie treści, kształtowane umiejętności przebiegają z zachowaniem ciągłości, stopniowania trudności w przechodzeniu na wyższe poziomy poznania. Tak jak we wszystkich innych dziedzinach wychowania, tak i w wychowaniu muzycznym rzeczą niezbędną jest wczesne i systematyczne wprowadzanie młodego człowieka do umiejętności kontaktu z muzyką poprzez bezpośredni do niej dostęp. Złudną jest nadzieja, że człowiek dorosły, nie przygotowany do kontaktowania się z muzycznymi dziełami sztuki w okresie szkolnym, nagle i spontanicznie, nieoczekiwanie dla siebie i innych nabierze w życiu późniejszym tej potrzeby i umiejętności.

⁸ R. Gozdecka, *Integracja słuchania muzyki z innymi formami ekspresyjnymi w edukacji wczesnoszkolnej*. [W:] (red.) Wybrane problemy wczesnej edukacji cz. II kl. I-III. M. Suświllo, Wyd. WSP, Olsztyn 1998, s. 96.

Metodyka warsztatów muzycznych dla studentów

Głównym celem prowadzenia warsztatów muzycznych jest przybliżenie studentom, ciekawych z punktu widzenia artystycznego i pedagogicznego, metod przybliżania dzieciom muzyki.

Warsztaty pedagogiczne można zdefiniować jako spotkania, w czasie których osoby z różnym doświadczeniem zawodowym wspólnie z ekspertami spotykają się aby rozwiązać występujące w pracy dydaktycznej problemy. Cechą charakterystyczną tego typu warsztatów jest w pełni aktywne włączenie się każdego uczestnika do pracy grupowej. Sens uczestnictwa w warsztatach pedagogicznych zawarty jest w pracy i uczeniu się na podstawie praktycznych doświadczeń⁹.

Inicjując pracę nad przygotowaniem warsztatów muzycznych uwzględniono słuszność tezy, iż w kształceniu na propedeutycznym poziomie nauczania nauczyciel winien stworzyć możliwie jednakowe szanse rozwoju wszystkim dzieciom z uwzględnieniem występujących już na starcie szkolnym dużych różnic indywidualnych, wynikających na przykład z odmiennych predyspozycji psychicznych i fizycznych, jak również środowiskowych i edukacyjnych. Muzyka, zabawa i taniec w tego typu działaniach może odegrać bardzo znaczącą rolę, stając się ogniwem wiążącym wszechstronne kształcenie dziecka i wyrażać się jako zintegrowane działanie na różnych płaszczyznach. Tak pojęta praca z jednej strony może odnieść się do różnych form wychowania muzycznego, z drugiej przybrać chęć scalania tych form z treściami innych edukacji, jak również może stać się odmiennym zagadnieniem jako praktyczna integracja sztuki.

Podjęty temat, może w znacznym stopniu wskazać kierunek działań w zakresie rozwijania wyobraźni i postawy twórczej dziecka we współczesnej edukacji. Wiek przedszkolny i wczesnoszkolny dziecka jest najlepszym okresem, w którym można edukować wyobraźnię, a elementy muzyki, dźwięku, ruch i tańca stają się w tym przedsięwzięciu niezastąpionym tworzywem. Przedmiotem prac nad przygotowaniem warsztatów muzycznych były następujące zagadnienia: gromadzenie, analiza i weryfikacja literatury przedmiotu; analiza treści wybranych programów nauczania i podręczników w zakresie edukacji muzycznej; zbieranie, opracowanie i adaptacja wybranych ćwiczeń, zadań muzyczno-tanecznych jako propozycji do wykorzystania w edukacji kreatywnej dziecka; diagnoza istniejącego stanu realizacji działań w zakresie edukacji muzycznej z wykorzystaniem muzyki, zabawy i tańca w początkowym etapie kształcenia; prognoza oczekiwań współczesnej oświaty (u progu przemian) w zakresie miejsca muzyki i tańca w edukacji dziecka; opracowanie zebranego materiału i prezentacja w formie cyklu warsztatów muzycznych.

⁹ B. Milerski, B. Śliwerski, *Pedagogika. Leksykon PWN*, Wyd. PWN, Warszawa 2000, s. 135; E. Goźlińska, F. Szlosek, *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Radom 1997, s. 266.

Podejmując próby unowocześnienia i zmiany warsztatu pracy, metod i form współczesny, twórczy pedagog coraz częściej będzie skłaniał się ku edukacji kreatywnej, stymulowanej na płaszczyźnie integracji sztuk swobodną ekspresją dziecka. Wyrażona w melodii, dźwięku, ruchu i tańcu może naturalnie odzwierciedlać i rozwiązywać dziecięce problemy. Chodzi tu bowiem o taką organizację pracy, która umożliwiłaby rozbudzanie wszechstronnej aktywności dziecka i wzbogacenie jego osobowości. Trzeba bowiem "zobaczyć" wiele rzeczy, których nie ma na obrazie, wyobrazić sobie o czym opowiada muzyka, umieć to przedstawić słownie, plastycznie, ruchowo, w tańcu, domyślić się, nauczyć się interpretować dzieła sztuki - utwory muzyczne. Olbrzymią rolę odgrywa tu wrażliwość dzieci na bodźce zmysłowe, świat barw i muzyki. Okazuje się, że młodzi ludzie wykazują większą wnikliwość w interpretowaniu obrazów, muzyki, w tłumaczeniu ich jako wypowiedź językową, gdy odczucie potrzeby takiego przekładu pojawia się spontanicznie.

Scenariusz warsztatu muzycznego

Wokół różnych form aktywności muzycznej ... - muzyczne zajęcia otwarte

„Dziecko nosi w sobie muzykę spontaniczną. Ta muzyka, która w dziecku „jest”, to jakby archetyp jego odczuć i zachowań. Taki, który powoduje, że człowiek, już nawet ten najmłodszy, w spontaniczny sposób wyraża emocje ruchem, gestem, tańcem, śpiewem i muzyczną zabawą”¹⁰.

Maria Przychodzińska

Spotkanie pt. *Wokół różnych form aktywności muzycznej* przybrało charakter warsztatu muzycznego obfitując w prezentacje różnych form aktywności muzycznej oraz wybrane metody pracy proponowane studentom na zajęciach edukacji muzycznej¹¹.

Jedną z nich jest taniec i ruch z dominantą integracyjnych zabaw muzycznych. W warsztatowych prezentacjach znalazły się następujące tańce¹²:

a) *Carnevalito* - mel. boliwijska

Carnevalito tańczony jest w Boliwii podczas karnawału. Oddaje on bardzo dobrze swawolną atmosferę tego święta, lecz tylko wtedy, gdy grupa jest rozluźniona i panuje w niej wesoły nastrój.

b) *Sally gardens* - mel. irlandzka

¹⁰ M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne - idee, treści, kierunki rozwoju*, WSiP, Warszawa 1989, s. 84.

¹¹ M. Kisiel: *Warsztat muzyczny dla studentów Pedagogiki Wczesnoszkolnej Wokół różnych form aktywności muzycznej*. Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki UŚ Katowice 17 stycznia 2002 roku.

¹² T. Wimmer (red.): *Tańce i zabawy dla grupy*, Wyd. KLANZA, Lublin 1995, s. 11.

Wykonanie tego tańca spowodowało, że wiele imprez zakończyło się w atmosferze spokoju i wewnętrznego skupienia. Wolne ruchy, nastrojowa muzyka, bliskość ciała partnera, wszystko to wspomaga dobrą atmosferę w grupie.

W improwizacji ruchowej będącej jednocześnie kompozycją muzyki ruchu, gestu oraz barwy rekwizytu i stroju zaprezentowano:

a) *Largo* (cz. II) Koncertu f-moll pt. „Zima” z cyklu *Cztery Pory Roku* A. Vivaldiego

Słynne „Cztery Pory Roku” - Wiosna, Lato, Jesień, Zima - są kompozycjami programowymi, do których autor (mistrz późnego Baroku) dołączył analogiczny cykl sonetów o nastrojowo-żartobliwej treści, przedstawiających sceny wiejskie związane z poszczególnymi porami roku. Zima - cz. II, *Largo* - przynosi uroczą, nastrojową kantylenę - grzejemy się spokojnie przy ogniu, zapominając o złej pogodzie. To były skojarzenia pozamuzyczne. próbując doszukać się innych skojarzeń, tym razem przymuzycznych należy koncentrować swoją uwagę na trzech warstwach brzmieniowych tego utworu: I - piękna, o walorach wirtuozowskich, melodia prowadzona przez skrzypce; II - smakowity efekt brzmienia pizzicato instr. smyczkowych; III- monumentalność harmoniki klawesynu i kontrabasu¹³.

b) *Rondo* z IV części baletu *Les Indes galantes (Wykwintne Indie)* J. Ph. Rameau

Rondo (franc. *rondeau* - kółko) - instrumentalna forma muzyczna wykształcona w twórczości klawesynistów francuskich, a w szczególności F. Couperin'a i J. Ph. Rameau¹⁴. Istotą ronda jest powracający refren (wł. *ritornello*), przedzielony kontrastującymi zwykle epizodami (kupletami). *Rondo* w muzyce artystycznej występuje jako samodzielny utwór lub jako całość większej formy muzycznej np. sonaty, symfonii, koncertu. *Rondo* J. Ph. Rameau ma budowę: ABACA.

Aktywność odtwórcza i twórcza w grze na instrumentach muzycznych:

- a) Charleston - mel. amerykańska;
- b) Wróbelek - muz. W. Lutosławski, sł. L. Krzemieniecka, op. D. Malko;
- c) Taniec polski z XVI wieku - op. D. Malko.

Aktywność wokalna proponowana do realizacji studentom w ramach zajęć edukacji artystycznej to na ogół śpiew jednogłosowy (piosenki dziecięce, pieśni artystyczne z akompaniamentem i a cappella) oraz wykonywanie wokalnych form wielogłosowych:

- a) *Dona nobis pacem* - kanon, Anonim XVII/XVIII w.;
- b) *Magnificat* - kanon;
- c) *Kanon noworoczny* - kanon, muz. T. Gummesson, sł. J. Stankiewicz.

¹³ T. Chylińska, St. Haraschin, B. Schaeffer, *Przewodnik koncertowy*, PWM, Warszawa 1991, s. 990.

¹⁴ A. Chodkowski (red.), *Encyklopedia muzyki*, PWM, Warszawa 1995, s. 764.

Kanon (łac. *canon* - reguła) - oparta na ścisłej imitacji kompozycja, której melodia przeznaczona do imitowania spełnia także funkcje kontrapunktu, czyli trwa od początku do końca utworu, a głos lub głosy imitujące powtarzają ją z jednakowym opóźnieniem¹⁵.

Cele: Zapoznanie studentów z wybranymi formami aktywności muzycznej (śpiew, gra na instrumentach muzycznych, taniec, słuchanie muzyki). Wskazanie płaszczyzn integracyjnych między poszczególnymi formami aktywności muzycznej. Doskonalenie własnego (studentów) warsztatu muzycznego oraz umiejętności wykorzystania wiedzy muzycznej w praktyce edukacyjnej na szczeblu propedeutycznym.

Scenariusz warsztatu muzycznego *Święci gwiazdka, święci ... - koncert kolęd i pastorałek*

Przed zapaleniem choinki

*Właśnie ojciec kiwa na matkę,
że już weszła Gwiazda na niebie,
że czas się dzielić oplatkami,
więc wszyscy podchodzą do siebie
i serca drżą uroczyście
jak na drzewie przy liściach liście.*

*Jest cicho. Choinka płonie.
Na szczycie cherubin fruwa.
Na oknach pelargonie
blask świeczek złotem zasnuwa,
a z kąta, z ust brata płynie
kolęda na okarynie:
**Lulajże, Jezuniu moja peretko,
Lulajże, Jezuniu, me pieścidełko.**
K. I. Gaczyński*

Od czasów średniowiecza po dzień dzisiejszy - kolędy i pastorałki stanowiły i stanowią ważny element wystawianych w świątyniach, jak i poza nimi - muzyczny misterium religijnych tzw. „Jasełek”. Kolęda jest pieśnią religijną o tematyce związanej z narodzeniem Jezusa Chrystusa śpiewana w okresie Bożego Narodzenia. Kiedy uważnie wsłuchamy się w polskie kolędy - to usłyszymy, jak bardzo ich muzyka przypomina uroczyste hymny kościelne lub chorały. Czasami zabrmi w nich nuta krakowska, mazurka lub zamaszystego poloneza, niekiedy jest nią kołysanka. Melodie kolędy *Lulajże Jezuniu* F. Chopin wprowadził do *Scherza h-moll*. Pastorałka definiowana jest jako pieśń ludowa w rytmie tanecznym o charakterze pogodnym, treścią związana z tematyką Bożego Narodzenia. Najliczniejsze z nich pochodzą z XVII i XVIII wieku.

¹⁵ I. Poniatowska, *Słownik szkolny* - Muzyka, WSiP, Warszawa 1991, s. 53.

Program koncertu:*Kolęda, muz. Z. Noskowski**Adeste Fideles, oprac. K. Kaganiec**Nad Betlejem w ciemną noc, mel. kolędy francuskiej**Gwałtu, gwałtu! Pastuszkowie!, oprac. B. Rutkowski**Przybieżeli do Betlejem, oprac. B. Rutkowski**Na Boże Narodzenie, oprac. B. Rutkowski**Jezus malusienki, oprac. Cz. Grudziński, J. Jarzębska**Lulajże, Jezuniu, op. Cz. Grudziński, J. Jarzębska**Jest taki dzień, muz. S. Krajewski**Gwiazdka, muz. S. Krajewski**Pastorałka, muz. A. Sikorowski**Przybiegnę, Anonim**Betlejem, oprac. Jezus z Nazarethu, R. Brandstaetter**Zwyczaję świąteczne, oprac. T. Ambrożewicz**Na wigilijnym stole, op. B. Hołub*

Charakterystyczną cechą pastorałek jest tematyka osnuta na motywach pasterkich, w których dominuje nastrój radości i humoru. W pieśniach bożonarodzeniowych pochodzących z różnych krajów świata można usłyszeć melodie charakterystyczne dla kultur innych narodów, mają one odmienną od naszych kolęd proveniencję muzyczną - czasami króluje w nich motyw taneczny, klimat murzyńskich pieśni religijnych, odezwie się również motyw przeboju muzyki popularnej.

Ważnym elementem warsztatu muzycznego jest wspólne muzykowanie. Niezapomnianą okazją do wspólnego śpiewu i gry na instrumentach muzycznych daje tradycja związana ze świętem Bożego Narodzenia¹⁶.

Cele: Zainicjowanie, poprzez zbiorowy śpiew, wspólną grę na instrumentach muzycznych, recytację tekstu, form zespołowego muzykowania. Zapoznanie z tradycją świąt Bożego Narodzenia. Doskonalenie warsztatu muzycznego poprzez nabywanie i rozszerzanie umiejętności wokalnych, instrumentalnych, recytatorskich oraz organizatorskich. Kształtowanie umiejętności postrzegania muzyki oraz jej form aktywności, jako jednej z możliwości kultywowania tradycji regionalnej w aspekcie wielokulturowym.

Scenariusz warsztatu muzycznego***Muzyka, zabawa i taniec w edukacji elementarnej dziecka***

„Do tańca potrzebne jest mi jedynie moje ciało - rytm czerpię z moich ruchów, które odzwierciedlają mój dzień powszedni, moje myśli i uczucia. Tańczę, ponieważ mogę się poruszać: mój chód staje się rytmem, unosząc się kołyszę całym ciałem. Moje ciało i moje codzienne ruchy i gesty inspirują mnie, wyrażam to, co w sobie spostrzegam - i w ten sposób przedstawiam siebie innym”¹⁷.

Gusti Reichel

¹⁶ M. Kisiel, Warsztat muzyczny dla studentów Pedagogiki Wczesnoszkolnej *Świeci gwiazdka, świeci...* - koncert kolęd i pastorałek. Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki UŚ, Katowice 12.12.2002.

¹⁷ G. Reichel, R. Rabestein, M. Thanhoffer, *Grupa i ruch. Metody relaksacyjne* - Taniec twórczy - Sport zespołowy - Gry i zabawy integrujące. Centrum Animacji Kultury, Warszawa 1994, s. 36.

Muzyka stwarza wiele możliwości rozwijania zdolności twórczych i odtwórczych takie, jak wyobraźnia, pomysłowość, zaradność. Organizacja i realizacja toku nauce, która byłaby interesująca dla dzieci a jednocześnie zgodna z założeniami wielostronnego kształcenia powinna zbliżyć się do gier - zabaw¹⁸. Siłę przyciągania i atrakcyjność zabawy uzyskano dzięki zaangażowaniu w tym samym czasie: myślenia, odczuwania i działania. Poszerzenie ich o zasadę dobrowolności uczestnictwa, uwzględnienie poziomów komunikacji, uznanie pozytywnego przeżycia za wartość oraz posługiwanie się różnymi środkami wyrazu zapewni nie tylko atrakcyjność spotkania, ale będzie czynnikiem stymulującym zainteresowanie młodych odbiorców sztuki, jak również wzmocni ich motywację do uczenia się. Osnowę warsztatu muzycznego stanowią elementy systemu wychowania muzycznego Carla Orffa, metody aktywnego słuchania muzyki Batii Strauss¹⁹ oraz pedagogiki zabawy.

Plan warsztatu²⁰:

1. Muzyka, rytm i ruch: Improwizacja rytmiczno-ruchowa *Powitanie*, taniec w miejscu *Samoloty*.
2. Aktywne słuchanie muzyki: *Country dance* muz. J. F. Haendla, *Lot trzmiela* N. Rimski-Korsakow - z wykorzystaniem instrumentów perkusyjnych własnej konstrukcji.
3. Taniec twórczy: *Taniec z gazetami* muz. popularna, *Taniec z chustami* muz. F. Chopina *Andante spianato*.
4. Tworzenie podkładu instrumentalnego do muzyki artystycznej: J. Strauss *Marsz Radeckiego*.
5. Animacja twórczości muzycznej i plastycznej: *Malowana muzyka, udźwięczniony obraz*.
6. Tańce dla grupy: *Sally gardens* mel. irlandzka, *Carnevalito* mel. boliwijska, *Swing w ulicze* mel. amerykańska.
7. Instrumenty muzyczne własnej konstrukcji: *W poszukiwaniu różnych barw i brzmień dźwięku*.

Cele: Zapoznanie uczestników warsztatu muzycznego z wybranymi formami przybliżania dzieciom muzyki (muzyka - plastyka, budowanie instrumentów, taniec twórcy). Kształtowanie umiejętności organizowania procesu kształcenia zgodnie

---

¹⁸ G. Storms, *Gry przy muzyce*, Warszawa 1991, s. 7; Z. Zaorska: *Pedagogika zabawy - metodyka pracy z grupą*. W: *Wprowadzenie do pedagogiki zabawy*. Red. E. Kędzior-Niczyporuk, Lublin 2001, s. 18.

¹⁹ J. Tarczyński, *Aktywne słuchanie muzyki według Batii Strauss*. „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 2000, nr 2-3, s. 90.

²⁰ M. Kisiel, *Warsztat muzyczny dla studentów Zintegrowanej Edukacji Wczesnoszkolnej i Wychowania Przedszkolnego Muzyka, zabawa i taniec w edukacji elementarnej dziecka*. Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki UŚ, Katowice 19.11.2003.

z zasadą wielostronnego nauczania. Doskonalenie umiejętności wokalnych, instrumentalnych i tanecznych.

Konkluzja

Muzyczne spotkania warsztatowe skupiają wielu słuchaczy i obserwatorów interesujących się problematyką kształcenia muzycznego studentów oraz dzieci w wieku przedszkolnym i uczniów klas I-III. Organizację oraz sam przebieg otwartych zajęć należy uważać za wartę rozpowszechnienia. A sama idea przekazywania informacji o autorskich koncepcjach prowadzenia zajęć przybliżających muzykę odbiorcom jest, jak najbardziej słuszna i potrzebna.

Rys. 1. Koncert kołęd i pastorałek „Świcc gwiazdka, świeci ...”

Rys. 2. Ten szczególny dzień się budzi - śpiew zespołowy

Rys. 3. Improwizacja muzyczna i plastyczna Malowana muzyka, udźwiękowiony obraz

Rys. 4. Taniec twórczy - Walc kwiatów

Rys. 5. Wspólne muzykowanie

Summary:

The article discusses the process of organization and running of musical workshops for students. The idea of workshops and selected forms and methods of getting children familiar with music are presented.